

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

سازمان برنامه و بودجه کشور

تحلیل نابرابری‌های فضایی درون شهری در برخورداری از خدمات عمومی شهری در

راستای توسعه پایدار (مورد مطالعه: نواحی 7 گانه مراغه)

مهدی قاسمی^۱، حسین نظم فر^۲، محمد حسن یزدانی^۳

^۱ دانشجوی کارشناسی ارشد دانشگاه محقق اردبیلی. Maravali1@yahoo.com

^۲ حسین نظم فر، استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی. Nazmfar1@yahoo.com

محمد حسن یزدانی، استادیار جغرافیا و برنامه ریزی شهری، دانشگاه محقق اردبیلی. yazdani@uma.ac.ir

چکیده

برخورداری از خدمات شهری، ساختار کالبدی، فضایی و اجتماعی محلات را شکل می دهد که نابرابری در توزیع آنها جدایی گزینی اکولوژیکی و قطبی شدن رادری دارد که در این راستا بحث توزیع خدمات و استفاده از فضا و به عبارت کلی عدالت فضایی در برنامه ریزی شهری مطرح می شود. هدف از این پژوهش توزیع عادلانه نیازهای اساسی، امکانات، تسهیلات و خدمات شهری در میان محلات و نواحی مختلف شهر است، به طوری که هیچ محله یا منطقه‌ای نسبت به منطقه یا محله دیگر از نظر برخورداری، برتری فضایی نداشته باشد و اصل دسترسی برابر رعایت شده باشد در پژوهش حاضر با روش تحلیلی - توصیفی به ارزیابی نحوه توزیع خدمات عمومی در نواحی هفت گانه شهر مراغه پرداخته شده و سعی بر این است تا توزیع برخی خدمات و میزان برخورداری و توسعه یافتگی هر یک از نواحی را با بهره گیری از مدل تاپسیس و همچنین با کمک نرم افزار GIS مشخص گردد. نتایج حاصل از این پژوهش حاکی از این است که توزیع برخی خدمات در سطح نواحی مورد مطالعه با عدم تعادل همراه است و همچنین از نظر میزان برخورداری و دسترسی به خدمات دارای نابرابری می باشد به طوری که از نظر برخورداری ناحیه هفت کاملاً برخوردار در حالی که ناحیه پنج منطقه مورد مطالعه کاملاً محروم می باشد، همچنین ناحیه یک برخوردار، نواحی دو، چهار و شش نیمه برخوردار و ناحیه سه نسبتاً محروم سطح بندی شده اند.

واژه‌های کلیدی: عدالت فضایی، نابرابری‌های نواحی، خدمات عمومی، توسعه پایدار، نواحی مراغه، تکنیک‌های چند معیاره

1- مقدمه

یکی از اساسی‌ترین عناصر شهری جهت افزایش سطح رفاه اجتماعی مردم شهر، وجود خدمات شهری است. امروزه مشکلات ناشی از توزیع نامناسب خدمات شهری از قبیل تراکم، آلودگی زیست محیطی، جابجایی جمعیت و ... باعث شده است که توزیع خدمات شهری یکی از مهمترین مسائل پیش روی اغلب کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه باشد (کامران و همکاران، 1389:1). از مهمترین پیامدهای رشد شتابان شهرنشینی و توسعه کالبدی شهرهای کشور در دهه های اخیر از هم پاشیدگی نظام توزیع مراکز خدماتی شهر بوده که زمینه ساز نابرابری اجتماعی شهروندان در برخورداری از این خدمات شده است. خدمات عمومی شهری ساختار دهنده ی شکل و ماهیت کالبدی، اجتماعی و فضایی شهر است؛ لذا بی عدالتی در نحوه ی توزیع آن، تأثیر جبران ناپذیری بر ساختار، ماهیت شهر و جدایی گزینی طبقاتی محلات شهر گذاشته و مدیریت شهری را با چالشهای جدی روبرو میکند. این مسئله به ویژه برای نهادهای عمومی و خدماتی حائز اهمیت است. نحوه مداخله این نهادها در بازتوزیع درآمد و ارائه خدمات میتواند به توازن بیشتر امکانات و کاهش فاصله طبقاتی منجر شود. بنابراین اگر هدف این سازمانها کمک به تحقق اصل عدالت اجتماعی است، توزیع بهینه خدمات و امکانات باید به گونه ای هدایت شود که به نفع همه اقشار و گروههای اجتماعی جامعه بوده، و در نتیجه عدالت اجتماعی و فضایی تحقق یابد.

با توجه به رشد شتابان نظام شهرنشینی در کشورهای ما، نابرابری در برخورداری از خدمات و تسهیلات و دوگانگی و تضاد بین محلات یک چالش عمده در شهرها محسوب می شود. از این رو مهم ترین مسئولیت برنامه ریزان و دست اندرکاران شهری، باید تلاش برای دستیابی به فرصت های برابر در دسترسی گروه های مختلف جامعه شهری به خدمات و از بین بردن تضاد در تامین فرصت ها باشد (کریمیان و مولایی، 1391، 92). در این میان توسعه نامتعادل جغرافیایی دلیلی بر خلق و حفاظت از بی عدالتی های فردی و جمعی است، بنابراین عامل بی عدالتی فضایی و اجتماعی محسوب می شود (Fainstein, 4119:23)، در این راستا تامین زیر ساخت ها، خانه سازی و امکانات آموزشی در تمانی سطوح جامعه می تواند وضعیت زندگی را بهبود می بخشد.